

**Oriëntatie
op missionair werk
in De Regenboog**

Jan Blankespoor
Piet Boudeling
Fred Janssen
Henk van Zuilekom

oktober 2014

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 Inleiding

- 1.1 Inleiding
- 1.2 Regenboog missionair

Hoofdstuk 2 Waarom missionair werk?

- 2.1 Kerkorde PKN
- 2.2 Beleid PKN; 30 modellen
- 2.3 Terugloop ledenaantal
- 2.4 Wat is missionair?
- 2.5 Tempel van de Heilige Geest
- 2.6 De brandende kandelaar
- 2.7 Dynamiek van de Heilige Geest
- 2.8 Missionair als geestelijke wapenrusting
- 2.9 Normen en waarden

Hoofdstuk 3 Beschouwingen uit de literatuur

- 3.1 Heeft de kerk zichzelf overleefd?
- 3.2 Een huis voor de ziel
- 3.3 Missionaire gemeenschapsvorming; nieuwe initiatieven
- 3.4 Kernpunten uit de drie geraadpleegde boeken

Hoofdstuk 4 Ideeën voor de Regenboog

- 4.1 Inleiding
- 4.2 Mixed economy
- 4.3 Gebouw
- 4.4 Verbinding met elkaar
- 4.5 Verbinding met de samenleving
- 4.6 Dienst aan de samenleving
- 4.7 een pioniersplek?
- 4.8 Onderzoek in de wijk
- 4.9 Hart voor communicatie
- 4.10 Wij denken aan u
- 4.11 Waar het hart vol van is

Bijlagen

* [Anbevelingen van het Missionair Beraad](#)

* [Samenvatting 30 kansrijke modellen voor de missionair gemeente](#)

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Inleiding

Deze oriëntatie handelt over missionaire arbeid van de gemeente in haar eigen omgeving. Met de term “missionaire arbeid” volgen wij de terminologie in de kerkorde van de PKN. In deze oriëntatie willen wij nadenken over de inhoud, visie en motivatie aangaande missionaire arbeid (hoofdstuk 2). Voor een bredere kijk op dit onderwerp gaan we te rade bij beschouwingen uit de literatuur (hoofdstuk 3). Ten slotte willen we ideeën aandragen voor de Protestantse wijkgemeente De Regenboog die nadere uitwerking behoeven in een missionaire taakgroep (hoofdstuk 4).

1.2 Regenboog missionair

De Regenboog typeert zichzelf als een missionaire gemeente. Zo is in het beleidsplan 2011-2014 vermeld dat de Regenboog voluit een diaconale en missionaire gemeente is. Op meerdere plaatsen in dat beleidsplan zijn het missionaire karakter en de missionaire intenties geaccentueerd. Het missionair gemeente-zijn blijkt verder uit de bestaande activiteiten op dit gebied en het voorstel na het weekend van de Wijkkerkenraad van april 2012 om een projectgroep op te richten voor missionaire activiteiten. Dit is uitgemond in een notitie met Aanbevelingen van het missionair beraad d.d. 8 juni 2014 (bijlage).

Ten aanzien van de bestaande missionaire activiteiten wijzen wij op het volgende. Er zijn uiteenlopende activiteiten voor geloofsopbouw en onderling samenzijn. Deze activiteiten zijn ook bedoeld voor buitenkerkelijken en worden aangekondigd in plaatselijke media. Er wordt pastorale hulp verleend aan buitenkerkelijken. En natuurlijk is er het inloophuis. Dit is gegroeid tot een niet meer weg te denken plek in de Regenboog. De hierbij georganiseerde maaltijden zijn voortdurend overtekend. De middagpauzediensten op vrijdag worden goed bezocht.

Wij zijn ons ervan bewust dat een gemeente die nadenkt over missionaire arbeid, er niet aan ontkomt zich te bezinnen op haar roeping en functioneren. Maar wij willen geen ideaal stellen boven de huidige werkelijkheid. God werkt door mensen, en ook in deze tijd door de mensen in de Regenboog. In navolging van het gestelde door het Missionair Beraad in haar aanbevelingen aan de kerkenraad van 8 juni 2013, wijzen wij erop niet de pretentie te hebben om het gemeente-zijn een volledig nieuwe invulling te geven, maar juist aan te sluiten bij de huidige ontwikkelingen en ideeën in onze wijkgemeente.

Hoofdstuk 2 Waarom missionair werk?

2.1 Kerkorde PKN

Volgens de kerkorde van de PKN is “missionaire arbeid” een van de taken van een gemeente. In artikel X van de kerkorde is vermeld dat de gemeente vanwege haar missionaire opdracht, in heel haar bestaan gericht is op getuigenis en dienst aan hen die het Evangelie niet kennen of daarvan vervreemd zijn, opdat ook zij delen in het heil in Jezus Christus.

In artikel 2 van Ordinantie 8 is vermeld:

Artikel 2.

De missionaire arbeid

- 1. De gemeente is geroepen tot getuigenis en dienst aan hen die het Evangelie niet kennen of daarvan vervreemd zijn.*
- 2. De verantwoordelijkheid van de gemeente betreft zowel haar missionaire opdracht in eigen omgeving als de missionaire opdracht elders in de wereld.*
- 3. De missionaire arbeid in eigen omgeving krijgt gestalte in het leven van de leden van de gemeente, die worden opgewekt Jezus Christus met woord en daad te belijden, als ook in de missionaire arbeid die door de betreffende organen van bijstand wordt verricht.*
- 4. De gemeente vervult haar missionaire opdracht elders in de wereld met behulp van het betreffende orgaan van de gemeente en, in samenwerking met de daartoe aangewezen organen van de kerk, met inachtneming van het bepaalde in ordinantie 14.*

2.2 Beleid PKN; 30 modellen

Binnen de PKN is de afgelopen jaren veel aandacht voor de missionaire taak van de gemeente. Een hoofdthema uit het beleidsplan 2009-2012 van de Dienstenorganisatie van de PKN was het stimuleren van missionair werk. Hiervoor is een aparte afdeling voor gevormd: Missionair werk en Kerkgroei.

Op de website van de PKN landelijk wordt de volgende context voor missionair werk vermeld:

De Protestantse Kerk legt alle nadruk op de missionaire gemeente. Maar wat bedoelen we precies met ‘missionair’? Missionair heeft te maken met ‘missie’. We zijn gezonden. De kerk is er niet voor zichzelf, maar is gezonden in de wereld. Geen gesloten kring, maar een gemeenschap die uitnodigend is. Naar buiten gericht, in getuigenis en dienst. In woord en daad. De boodschap van het Evangelie is te kostbaar om voor jezelf te houden. Je gunt anderen het goede nieuws over Jezus Christus en het Koninkrijk. Daarom proberen we als oudere generatie ons geloof door te geven aan onze kinderen en kleinkinderen, zoals de generaties voor ons dat aan ons hebben overgeleverd.

De afdeling Missionair werk en Kerkgroei heeft een map uitgebracht onder de naam “30 kansrijke modellen voor de missionair gemeente”. In de inleiding op de modellen wordt overwogen dat het leven van de kerk niet kan zonder openheid voor de Geest van God. Dit leidt tot inspiratie, openheid, verwondering en verbazing. Soms betekent dit: op weg gaan, zonder altijd precies te weten waar je uitkomt. Er is bezieling nodig. En een fundament van gebed.

In de map met 30 kansrijke modellen wordt verder aangegeven dat als je toetreders tot de kerk vraagt wat voor hen doorslaggevend was, het altijd is: relaties. Het gaat niet om aantrekkelijke cursussen of mooie programma's. Het hart van de missionaire gemeente klopt in de netwerken van de gemeenteleden zelf. Durf met anderen te delen wat er in je leeft, aan vragen, vreugden en zorgen. En geef ruimte aan de ander voor zijn twijfels, vragen en kracht.

Als een vervolg op het beleidsthema missionair werk in het beleidsplan 2009-2012 is in het beleidsplan 2013-2016 van de Dienstenorganisatie PKN als één van de speerpunten opgenomen het stimuleren van de vorming van 100 pioniersplekken: kleine of grote initiatieven voor nieuwe vormen van christelijke gemeenschap. Meer hierover is vermeld in paragraaf 4.7.

Als bijlage bij deze notitie is een document gevoegd waarin van ieder van de 30 modellen voor de missionaire gemeente van de PKN een korte samenvatting wordt gegeven. In hoofdstuk 4 van deze notitie zullen een aantal modellen aan de orde komen die in de Regenboog worden toegepast of bij de Regenboog zouden kunnen passen.

2.3 Terugloop ledenaantal

Zowel in onze wijkgemeente als in de gehele PKN is sprake van terugloop in ledenaantallen en meelevende gemeenteleden. Het is een landelijke tendens. Kerken worden gesloten, de financiële bijdragen lopen terug, predikanten wordt gevraagd minder te gaan werken. Het lijkt erop dat we ons op dit moment in een nieuwe golf van kerkverlating bevinden.

Het voorgaande gaat niet aan de Regenboog voorbij. In de afgelopen 10 jaren is een terugloop te constateren in het aantal meelevende leden. Bij de Regenboog zijn omstreeks 1.500 leden ingeschreven. Ongeveer 600 leden zijn in meerdere of mindere mate bij de wijkgemeente betrokken.

Het boven gestelde in de kerkorde over missionaire arbeid in daar niet ingezet vanwege de teruglopende ledenaantallen. De missionaire taak is een roeping van de gemeente van Jezus Christus vanaf haar begin. Wel kan de terugloop in ledenaantallen ons tot nadenken zetten. Waarom is er een teruggang? Geven wij misschien geen antwoorden op bij mensen levende vragen? Houden we teveel vast aan bestaande gebruiken? Communiceren we te weinig met niet-kerkelijken? Sluiten we ons teveel op in onze club?

Of, zijn we overtuigd van de roeping om missionaire gemeente te zijn, maar ontbreekt daarvoor eenvoudig de tijd? Schenken we te weinig aandacht aan het gebed? Is het persoonlijk geloofsleven van veel gemeenteleden leeg geworden, waardoor een getuigenis ontbreekt? Voor een antwoord op deze vragen is zelfreflectie nodig, zoals hierboven uiteengezet.

In hoofdstuk 3 zal het onderwerp kerkverlating nader aan de orde komen. Bezielde missionaire arbeid kan de tendens van terugloop tegengaan. Wij beseffen dat met deze stelling voorzichtig moet worden omgegaan. Maar zonder missionaire arbeid zal de terugloop zeker niet stoppen.

2.4 Wat is missionair?

Met betrekking tot missionaire arbeid komen de volgende teksten uit de Bijbel naar voren:

Matteüs 28: 19, 20a

Ga dus op weg en maak alle volken tot mijn leerlingen, door hen te dopen in de naam van de Vader en de Zoon en de heilige Geest, en hun te leren dat ze zich moeten houden aan alles wat ik jullie opgedragen heb.

Marcus 16: 15,16

En hij zei tegen hen: Trek heel de wereld rond en maak aan ieder schepsel het goede nieuws bekend. Wie gelooft en gedoopt is zal worden gered, maar wie niet gelooft zal worden veroordeeld.

Handelingen 1:8

Maar wanneer de heilige Geest over jullie komt, zullen jullie kracht ontvangen en van mij getuigen in Jeruzalem, in heel Judea en Samaria, tot aan de uiteinden van de aarde.

Vanaf de Pinksterdag is bovenstaande opdracht door middel van de Heilige Geest overgegaan op de gemeente. Prof. Mechteld Jansen, hoogleraar missiologie aan de VU, typeert missie of zending als het aanmoedigen van communicatie waarin het Evangelie een kans krijgt gehoord en verstaan te worden als nieuwe levensoriëntatie. Velen denken bij het woord "missionair" aan evangeliseren, bijvoorbeeld zingen op straat, folders uitdelen in het winkelcentrum of de deuren langs gaan. Wij denken bij missionair niet aan deze vormen en ook niet alleen aan de verbale boodschap van het evangelie. Uitdrukkelijk willen wij ook diaconaat aan de samenleving bij missionaire arbeid betrekken.

Hans van der Lee waarschuwt er in zijn boek "Verkondig het koninkrijk" voor om de verkondiging niet te beperken tot de prediking van verzoening door vergeving van zonden. Deze schrijver is van opvatting dat "kan worden gesteld dat Jezus' missie, naast het plaatsvervangend verzoening doen voor wie in Hem geloven, was dat Hij kwam om het Koninkrijk op aarde te stichten." Volgens Van der Lee vormden in de bediening van Jezus woord en daad een eenheid. Hans van de Lee is directeur geweest van TEAR fund en van Compassion Nederland en heeft christelijk werk in derde wereldlanden verricht.

Van der Lee is van opvatting dat het woord 'redding' een te exclusieve geestelijke betekenis heeft gekregen en veel breder moet worden gezien, als betrekking hebbend op heelheid in geest, ziel en lichaam. Van hieruit wijst Van der Lee op de diaconale betekenis van het evangelie die tot uitdrukking kwam in het leven van de eerste gemeente waarin ook de materiële behoefte van de leden aan de orde kwam.

Het diaconale aspect van het Koninkrijk komt aan de orde in Mat. 25:35,36: *Want ik had honger en jullie gaven mij te eten, ik had dorst en jullie gaven mij te drinken. Ik was een vreemdeling en jullie namen mij op, ik was naakt en jullie klededen mij. Ik was ziek en jullie bezochten mij, ik zat gevangen en jullie kwamen naar mij toe.*

Uit het voorgaande kan worden afgeleid dat missionaire arbeid geen vast omljnd begrip is. Een activiteit die in de ene gemeente onder diaconaat valt, zou in de andere gemeente onder de taakgroep missionaire arbeid kunnen vallen. Ook bij

pastoraat aan buitenkerkelijken kan een keuze worden gemaakt of dit valt onder pastoraat of missionaire arbeid. De Regenboog kan hierin haar eigen keuzes maken.

De onderliggende notie is het belijden, verkondigen en navolgen van de persoon en het werk van Jezus Christus en door daden het Koninkrijk van God handen en voeten geven.

2.5 Tempel van de Heilige Geest

Bij het nadenken over missionair gemeente-zijn hebben wij kennis genomen van de opvattingen van drs. Marius Noorloos over de gemeente van Christus, opgenomen in het "Handboek christelijke meditatie, vertrekpunten, wegen en vruchten", Boekencentrum Zoetermeer, 2012. Noorloos is theoloog, predikant en docent-consulent gemeenteopbouw.

Noorloos benadrukt dat de gemeente niet bedoeld is als een gesloten bolwerk, maar als een open huis voor allen die bij de God van deze tempel willen horen. Hij wijst op de aanhaling van Jezus in Marc. 11:17 uit Jesaja 56:7 dat de tempel voor alle volken een huis van gebed moet zijn en op de volmacht en opdracht van Jezus aan zijn discipelen om alle volken tot zijn leerlingen te maken (Mat. 28:18-20). Noorloos komt op basis van de vele aanwijzingen van Jezus en de apostelen tot de volgende definitie van de gemeente: "In het licht van Gods liefde willen we als volgelingen van Jezus Christus onder leiding van de Heilige Geest God leren liefhebben met heel ons leven en onze naaste als onszelf".

Om dit liefhebben te ontwikkelen moeten christenen zich oefenen in:

- Hart voor de Heer
- Hart voor elkaar als zijn leerlingen
- Hart voor zijn bevrijdende werk in de wereld

Het mission statement van zo'n gemeente zou kunnen luiden: "Leven om lief te hebben". Volgens Noorloos zijn genoemde onderdelen wel te onderscheiden, maar niet te scheiden. Verwaarlozing of beschadiging van de een, is ook nadelig voor de ander. Volgens Noorloos betekent dit onder meer dat wanneer het hart voor het missionaire werk onder de maat is, omdat de meeste aandacht en energie wordt besteed aan interne belangen en bezigheden, dit ook de twee andere dimensies beschadigt.

Gelet op het voorgaande definieert Noorloos het bouwen aan een gemeente of gemeenteopbouw als het behartigen, beoefenen en dus versterken van haar drievoudige kern. Noorloos wijst hierbij op de noodzaak van gezamenlijk gebed waardoor onderlinge verschillen kunnen worden verminderd en zelfs opgelost. "Hiermee worden verschillen niet verdoezeld of verboden, maar als schakeringen of kleuren opgenomen in een veelkleurige regenboogcoalitie, die kan worden gevormd in het krachtenveld van de Geest."

Wij stemmen in met de visie dat de kern van het gemeente-zijn wordt gevormd door gerichtheid op God, onderlinge liefde en verkondiging aan de wereld als drie noodzakelijke, onlosmakelijke, onderdelen.

2.6 De brandende kandelaar

Handelingen 5:32-39

“... Daarvan getuigen wij, en daarvan getuigt ook de heilige Geest, die God geschonken heeft aan wie hem gehoorzamen.” Toen de leden van het Sanhedrin dit hoorden, ontstaken ze in woede en wilden ze de apostelen ter dood brengen. Maar toen stond een van hen op, een farizeeër die Gamaliël heette en die als wetsleraar bij het hele volk in aanzien stond. Hij gaf opdracht de apostelen een ogenblik naar buiten te brengen en zei vervolgens: “Israëlieten, overweeg nog eens goed wat u van plan bent met deze mensen te doen. Immers, enige tijd geleden wierp Teudas zich op als een man die het volk zou leiden, en ongeveer vierhonderd mensen sloten zich bij hem aan; hij werd gedood, zijn aanhang viel uiteen en verdween in het niets. Na hem was er Judas de Galileeër, die ten tijde van de volkstelling met zijn volgelingen in opstand kwam; ook hij ging ten onder, en al zijn volgelingen werden uiteengedreven. Daarom zeg ik u: houd u afzijdig van deze mensen en laat hen begaan, want als het mensenwerk is wat ze nastreven, zal het op niets uitlopen, maar als het Gods werk is, zult u niets tegen hen kunnen uitrichten, of het zou wel eens kunnen blijken dat u tegen God strijdt. De leden van het Sanhedrin stemden met hen in.”

Gamaliël was in die tijd een van de bekendste Joodse geleerden. De apostelen getuigen tegenover het Sanhedrin dat Jezus de Zoon van God is die door Hem tot Leidsman en Redder is verheven om de Israëlieten tot inkeer te brengen en hun zonden te vergeven. De Joden zijn woedend, maar Gamaliël houdt het hoofd koel en stelt voor de praktijk te laten bewijzen of de apostelen namens God spreken en werken. De praktijk heeft bewezen dat het Gods werk is. De gemeente van Christus heeft zich verspreid van Jeruzalem tot Rome, en van Rome over de rest van de wereld. Dit kon door de kracht van de Heilige Geest die op het Pinksterfeest is uitgestort op de apostelen. En de Heilige Geest vindt vanaf die dag woning bij ieder die in God gelooft. Het boek “De Handelingen van de Apostelen” wordt ook wel “De Handelingen van de Heilige Geest” genoemd.

Het evangelie heeft ook Nederland bereikt. Volgens de overlevering gebeurde dit omstreeks het jaar 700 nadat de monnik Willibrord met elf metgezellen vanuit Ierland de zee was overgestoken naar Nederland om op het vasteland van Europa het christelijk geloof te gaan verkondigen. De kerk is het lichaam van Christus en lichtend teken van Gods aanwezigheid in ons land. Maar als deze kandelaar nu eens minder gaat branden? Hiervan is al sprake. In bepaalde landen is een bloeiende christelijke kerk zelfs zo goed als verdwenen, en dat niet alleen door vervolging. Als die kandelaar nu eens uitgaat in Nederland? Wie vertegenwoordigt God dan in onze maatschappij? Is het niet onze verantwoordelijkheid om de kandelaar brandende te houden door ons open te stellen voor de getuigende kracht van de Heilige Geest?

Daarom mogen we missionaire arbeid verrichten. Niet om zieltjes te winnen, maar om het licht van God te laten schijnen in Nederland en om te getuigen van het koninkrijk van God. Zonder gemeente is er geen licht van God meer in onze samenleving. Minder gemeente is minder God. God heeft zijn vertegenwoordigers op aarde nodig om op Hem te wijzen.

2.7 Dynamiek van de Heilige Geest

Velen denken bij missionaire arbeid aan evangeliseren, het winnen van zieltjes. Hiervoor is al aangegeven dat wij een breder begrip van missionaire arbeid voorstaan.

Het gaat niet om het verkondigen van een leer, een ideologie. We willen geen mensen winnen voor onze opvattingen. Christen-zijn is een manier van leven, gegrond op de uitgangspunten zoals ons zijn aangereikt door de Bijbel en ons voorgeslacht. We staan in een traditie die is begonnen op de Pinksterdag. We zijn als christenen levende stenen van het gebouw dat de kerk van Christus vormt. En om deze levendheid gaat het. Het zou jammer zijn als deze levendheid verzandt in een dogmatisch instituut. De kerk, hetzij plaatselijk, hetzij landelijk, hetzij wereldwijd, zou zich voortdurend moeten bezinnen op de vervulling van haar roeping en uitdagingen. Die reflectie zou moeten plaatsvinden aan de hand van de Bijbelse uitgangspunten. Het geloof is dynamisch. Het gevaar is steeds aanwezig dat deze dynamiek wordt ingeruild voor dogmatisme en zelfgenoegzaamheid.

De Heilige Geest laat zich niet vangen in structuren en dogma's. In zekere zin veroorzaakt de Heilige Geest onrust, heilige onrust om niet te verzanden in starre dogma's en waarheidsclaims. Daarbij is de kerk onderdeel van de samenleving. De samenleving verandert en de kerk zou zich steeds moeten beraden op haar plaats in een veranderende samenleving. Een voorbeeld kan dit verduidelijken. Velen hebben zich afgekeerd van de kerk omdat de kerk verplichtingen oplegde. Velen ervoeren een strak normenkader waarbinnen men moest passen. Bij het nadenken over missionair gemeente-zijn kan hiermee rekening worden gehouden, in die zin dat in de huidige tijd een verkondiging met daden, liefdebetoon, de voorkeur kan verdienen boven verbale verkondiging.

Het voorgaande laat uiteraard onverlet dat er een geloofsbasis ligt in de Bijbel en hetgeen we van ons voorgeslacht aangereikt hebben gekregen. Er dient derhalve een voortdurend evenwicht te worden gevonden tussen de "onrust" van het dagelijks werk van de Heilige Geest in ons en de "rust" van het fundament van Jezus Christus en Zijn Woord, van de bijbel en de woorden van ons voorgeslacht zoals deze onder meer tot uiting komen in de belijdenisgeschriften van de Protestantse kerk en de huidige kerkorde. En onder dit alles een voortdurende basis van gebed en ons openstellen voor God.

2.8 Missionair als geestelijke wapenrusting

Volgens de Bijbel en de kerkorde hoort missionaire arbeid bij gemeente-zijn. Er is echter een tegenstander van God en zijn gemeente. De Bijbel spreekt over de duivel, Satan. God 'woont' in de hemelse gewesten, maar ergens daar is ook een tegenstander met zijn helpers die we niet moeten onderschatten.

Leerzaam is hetgeen prof. dr. Joh. Verkuyl over dit onderwerp schrijft in zijn boek "De kern van het christelijk geloof", Kok-Kampen, 1992. Verkuyl was missionair predikant en hoogleraar in Indonesië en hoogleraar zendingswetenschappen aan de VU. Volgens Verkuyl werd het bestaan van engelen en duistere demonische machten gedurende vele jaren in de westerse wereld ontkend of in ieder geval op de achtergrond verdrongen. Het is Verkuyl opgevallen dat in andere werelddelen de bede "leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de boze" meer nadruk krijgt

dan in het westen. Ten aanzien van de oorsprong van demonen en demonische machten is in 2 Petr. 2:4 en Judas 6 een verwijzing te vinden naar de val van bepaalde engelen. In het Nieuwe Testament wordt de boze als een levende realiteit beschreven.

Verkuyl benadrukt dat de boze machten in Christus zijn overwonnen. Maar we leven in een periode waarin het Rijk van God nog niet geheel is doorgebroken. We zijn in afwachting van zijn wederkomst. Tot de wederkomst kan de boze nog veel schade aanrichten en is het zaak voor christenen om waakzaam te zijn.

Over deze waakzaamheid schrijft Paulus in zijn brief aan Efeze. In Efeziërs 6:11-13 staat het volgende:

Trek de wapenrusting van God aan om stand te kunnen houden tegen de listen van de duivel. Onze strijd is niet gericht tegen mensen maar tegen de hemelse vorsten, de heersers en machthebbers van de duisternis, tegen de kwade geesten in de hemelsferen. Neem daarom de wapens van God op om weerstand te kunnen bieden op de dag van het kwaad, om goed voorbereid stand te kunnen houden.

Vervolgens bespreekt Paulus de wapens die tegen de boze machten moeten worden gehanteerd: de waarheid als gordel, de gerechtigheid als harnas, de inzet voor het evangelie van de vrede als sandalen, het geloof als schild, de verlossing als helm en Gods woorden als zwaard. Ook is voortdurend gebed nodig. Zonder deze wapens kan de boze voor personen veel verdriet en bitterheid veroorzaken en kerken vernietigen.

Paulus gebruikt in zijn beschrijving de uitrusting van een Romeins soldaat. De gehele uitrusting is nodig om als soldaat te kunnen functioneren. Zo ook de inzet voor de verspreiding van het evangelie. Dit maakt de missionaire taak tot een noodzakelijke activiteit voor de gemeente. Zonder deze bediening is er een gat in onze wapenrusting en kan de boze veel kwaad aanrichten binnen de kerk.

2.9 Normen en waarden

Veel christelijke waarden zijn in onze wetgeving opgenomen. Maar deze waarden krijgen pas betekenis als zij ook door de bevolking worden gedragen en daarmee maatschappelijke werking krijgen. In een maatschappij bestaan ook ongeschreven waarden die in het verleden zijn gegroeid. De kerk heeft hierbij een belangrijke rol gespeeld.

Er is in onze maatschappij zorg over verruwing en waardenverlies. Er zijn bijvoorbeeld in het verleden hypotheekproducten verkocht die sterk provisiegedreven waren en op korte termijn veel winst opleverden voor verkopers van deze producten, maar later veel verdriet veroorzaakten bij de kopers. In het verkeer is sprake van een toenemende agressie. Spullen in de openbare ruimte, zoals banken en bushokjes, worden voortdurend vernield.

Volgens actuele berichten wordt de kloof tussen arm en rijk groter in Nederland. Aan de ene kant zijn er succesvolle tweeverdieners die meer dan genoeg verdienen om te leven. Aan de andere kant zijn er gezinnen die voor hun dagelijks levensonderhoud afhankelijk zijn van de voedselbank. Kan dit niet leiden tot sociale onrust, zoals dit een aantal jaren geleden voorkwam in voorsteden van Parijs?

Sociale ongelijkheid zal over het algemeen leiden tot meer criminaliteit. Minderbedeelden willen ook genieten van producten die door de reclames worden aanbevolen.

In internationaal opzicht is er sprake van grote economische ongelijkheid. Op producten buiten de EU wordt een heffing opgelegd. Onder meer op deze wijze wordt ons Europees economisch bastion beschermd. Jaarlijks sterven buiten Europa veel kinderen van honger, ondervoeding en onvoldoende medische zorg. Vluchtelingen trekken naar Europa voor een beter bestaan. Iedereen kent de voorbeelden van armen en rechtelozen. Kunnen wij ons als christenen hieraan onttrekken? Is de kennis die wij via de media hebben van misstanden in derde wereldlanden niet te beschouwen als een appèl op het delen van onze overvloed?

Nu willen wij niet beweren dat alleen christenen alles goed doen en toonbeelden zijn van correctheid. Zeker niet. Wel hebben christenen vanuit de grondslagen van het christelijk geloof een motivatie om op een bepaalde manier te leven (vrucht van de Geest) en daarmee christelijke waarden voor te leven.

Hoofdstuk 3 Beschouwingen uit de literatuur

Voor het verkrijgen van een bredere kijk op missionair gemeente-zijn hebben wij een aantal boeken van Protestantse theologen doorgenomen. Hierna volgt de bespreking van drie boeken. In paragraaf 3.4 zijn samenvattende beschouwingen opgenomen.

3.1 Heeft de kerk zichzelf overleefd?

De volledige titel van dit boek luidt: “Heeft de kerk zichzelf overleefd? Beschouwingen over de rol van de kerk in de moderne samenleving”, Uitgeverij Meinema, Zoetermeer, 2010. De auteur is prof. dr. Gerard Dekker, emeritus-hoogleraar godsdienstsociologie aan de VU. Hier volgen een aantal analyses en gedachten uit dit boek.

Bij het beschrijven van de oorzaken van de sterke groei van de kerk in haar eerste eeuwen gaat Dekker te rade bij de Amerikaanse socioloog Stark. Deze noemt twee oorzaken: de positieve boodschap van verlossing en een leven na de dood en een boodschap van naastenliefde, met hulp aan elkaar en aan anderen. Dekker wijst erop dat sociologisch gezien bekeringen via sociale contacten tot stand komen.

Dekker beschrijft dat de individualisering invloed heeft gehad op de veranderende rol van mensen in het publieke leven. Men verbindt zich niet meer levenslang aan vanouds bestaande vaak veelomvattende verbanden, zoals kerken, vakbonden en politieke partijen, maar is meer tijdelijk betrokken bij instellingen die vaak op één aspect van de samenleving zijn gericht, zoals milieuorganisaties. Mensen zijn mondig, kritisch en autonoom denkend geworden. Men laat zich niet zomaar iets voorschrijven. De keerzijde hiervan is dat velen gedesoriënteerd raken omdat zij niet in staat zijn hun leven in te richten zonder de steun van traditionele verbanden en waarden. Volgens Dekker zijn er drie duidelijke veranderingen in ons huidige culturele leven aan te wijzen: de ontwikkeling in de richting van meer gelijkheid tussen mensen, de ontwikkeling van meer vrijheid in denken en handelen en de ontwikkeling naar meer zelfbeschikking over het eigen leven.

Dekker haalt de Duitse socioloog en theoloog Kaufman aan die spreekt over de verkerkelijking van het christendom in de afgelopen 150 jaar. Vroeger was de christelijke godsdienst ook buiten de kerk nog in allerlei sectoren van de samenleving werkzaam, zoals vanuit kloosters, maar nu is de godsdienst volledig opgegaan in de kerken. Daarmee is het godsdienstig en kerkelijk leven losser komen te staan van de samenleving. De kerkelijke activiteiten zijn steeds meer gericht op de kerk zelf en op de instandhouding ervan. Volgens Dekker is daarnaast een sterke groei in de organisatie van de kerk geweest. Dit gold overigens ook voor de samenleving als geheel. Volgens Kaufman is het gevaar van “verkerkelijking” en “organisering” van het kerkelijk leven dat alle energie naar binnen is gericht en er weinig energie overblijft voor dienst aan de samenleving. Daarbij is er het gevaar dat de kerk meer een sociale gemeenschap voor haar eigen leden dan een geloofsgemeenschap wordt.

Dekker karakteriseert de huidige positie van de kerk in de samenleving als marginaal omdat de kerk qua omvang en invloed een steeds zwakkere plaats inneemt. De vraag doet zich voor of de kerk nog bestaansrecht heeft. Dekker stelt dat een kerk die alle trekken heeft van een sterk geïnstitutionaliseerde organisatie, die van het

verenigingsmodel uitgaat en die qua organisatie gebaseerd is op onderlinge eensgezindheid zowel in opvattingen als gedragingen, voor velen niet meer in deze tijd past. Daarbij is het gevaar dat zo'n kerk een puur menselijk instituut wordt waarin voor de bovenmenselijke God geen plaats meer is. De Heilige Geest laat zich niet inkaderen. De indruk kan ontstaan dat de kerk God in zijn zak heeft.

Hierbij dient ook de vraag onder ogen te worden gezien of de samenleving nog op de kerk zit te wachten. Uit onderzoeken blijkt dat de kerk weinig vertrouwen in de samenleving geniet. Maar er is ook een andere kant. Uit de antwoorden op de vraag wat er zou gebeuren als de kerken verdwijnen, blijkt dat meer dan de helft van de Nederlanders meent dat dan de zwakke groepen in de samenleving aan hun lot worden overgelaten, en bijna de helft van de bevolking vindt dat er dan minder vrijwillige inzet voor anderen is en dat veel mensen dan niet weten wat de zin van het leven is.

Dekker wijst erop dat de huidige situatie van de kerk ook positief kan worden gewaardeerd en als een kans tot herijking kan worden gezien. Dekker overweegt hieromtrent het volgende. Hij heeft in het boek meermalen een onderscheid gemaakt tussen de kernactiviteiten van de kerk en de nevenactiviteiten. Dekker oppert te komen tot twee kerkvormen: de kerk als geloofsgemeenschap en de kerk als maatschappelijk instituut. Bij de kerk als maatschappelijk instituut gaat het dan om de waarden en normen voor het samenleven, om de relaties tussen mensen in de samenleving, om hulp bij de scharnierpunten van het leven zoals geboorte, huwelijk, overlijden en om begeleiding van mensen in bijzondere situaties. Concreet kan hierbij worden gedacht aan sociale en culturele activiteiten die voor een belangrijk deel op niet-kerkleden zijn gericht, een ontmoetingsplek voor alle mensen uit de buurt en kerkelijke diensten aan niet kerkelijk betrokkenen.

De kerk als geloofsgemeenschap kan zich dan richten op de christelijke geloofsaspecten, zoals het zoeken naar antwoorden op de vraag wie God en Christus zijn en waar het in het evangelie om gaat. De taak van de kerk als geloofsgemeenschap is dan geconcentreerd op het bekwaam maken van de leden tot het leveren van de christelijke bijdrage in de wereld. Dekker wijst op de bekende Duitse theoloog Bonhoeffer volgens wie de kerk in het openbare leven helpend en dienend moet werken, maar wel vanuit een intensieve bezinning binnen de kerk als geloofsgemeenschap teneinde bepaald te blijven bij Bron van waaruit men actief is.

Ten aanzien van de organisatorische vormgeving wijst Dekker op het Leger des Heils waarbij sprake is van de "kerkgenootschap Leger des Heils" en aparte stichtingen voort de hulpverleningstaken.

3.2 Een huis voor de ziel

De voorbereidingsgroep heeft ook kennisgenomen van het boek "Een huis voor de ziel - Gedachten over de kerk voor binnen en buiten", van prof. Henk de Roest (Meinema, 2010). Prof. De Roest, hoogleraar Praktische Theologie, gaf daarover op 24 februari 2011 een lezing in De Regenboog. Hieronder volgen enkele gedachten uit zijn boek.

Naar voren wordt gebracht dat ondanks de individualisering, mensen nog steeds zoeken naar verbinding met anderen. Mensen maken zich los van 'zware sociale

verbanden en instituten', maar lijken zich vooral te verbinden in 'lichte' gemeenschappen. De Roest veronderstelt dat een nieuw verlangen naar houvast, duurzame trouw, levenslange binding, geborgenheid en uitdaging, geloof, hoop en liefde, mogelijk is. Hij baseert dit op de constatering dat de huidige samenleving veel mensen het gevoel geeft overbodig en vervangbaar te zijn. Het besef dat ieder mens er als individu toe doet, vermindert. Er is een algemene verzakelijking van relaties en een verontrustende mate van geestelijke ongeborgenheid. Wellicht verlangt men weer naar trouw, naar overzichtelijke groepen waarin mensen je naam en je levensgeschiedenis kennen. Op die momenten ontstaat (opnieuw) interesse in religie. Welke betekenis heeft dit voor de kerken?

Kerkplekken die er op uit zijn om mensen te openen voor God en elkaar, creëren daardoor voorwaarden voor geborgenheid, nieuw levensperspectief, troost en uitdaging, solidaire gemeenschap én Godservaring, en geven zo houvast in de ontologische verlatenheid. Van belang is, welke vormen en inhouden van geloofscommunicatie door mensen als levensrelevant worden ervaren. Steeds moet daarbij een opening worden gecreëerd naar de onderliggende spiritualiteit, de tegenwoordigheid van de Geest van God, de Geest van Jezus Christus, waaruit de kerk leeft.

Volgens De Roest is de kerk niet van ons en niet voor zichzelf: zij is *van* een Ander en zij is *voor* de wereld. Zij is instrument in de missie van Christus en dat relateert al haar vormen en tempert haar neiging om mensen binnen te halen. Gewezen wordt op de valkuil van het najagen van een ideaalbeeld; goedbedoelde aanbevelingen tot verandering, brengen de gemeenschap in de zuigkracht van het gemis: de confrontatie met wat zij niet heeft en ook niet kan hebben. Dit leidt altijd tot teleurstellingen, interne kritiek en machtsstrijd.

Gewaarschuwd wordt dat voor veranderingen in de kerk niet moet worden uitgegaan van het vooraf vastleggen van helder omlijnde doelen en methoden. Het gaat er meer om op te merken wat op een bepaald moment betekenisvol is, zoals een bepaald sociaal probleem, vervolgens de verbeelding een kans te geven en een initiatief te nemen. Dan kan er 'een ontvlambare verbinding' ontstaan tussen het appèl van de Schrift en het appèl van de ander of van anderen. Dit kan leiden tot contact met kerken in de omgeving, wijkinstanties, kunstenaarscollectieven, scholen, etc., zodat over kerkmuren heen nieuwe verbindingen ontstaan. Als je ogen opengaan voor bijv. de wijk, ga je inzien welke betekenis de kerk zou kunnen hebben, en ook omgekeerd: hoe de omgeving een hulpbron voor de kerk kan worden. Door in te gaan op vragen en te luisteren naar verlangens uit de buurt, kunnen betekenisvolle kerkplekken ontstaan. De toekomst van een kerkplek vormt zich in ontmoetingen.

Van belang is om voortdurend gevoelig te zijn voor de vraag of de kerk aan haar roeping (haar theologische bepaling) voldoet: zij is lichaam van Christus, volk van God, bouwwerk van de Geest. In gesprek met de Schrift, de samenleving en de eigen ziel komen vragen op als: wie sluiten we buiten? Worden zwakke stemmen wel gehoord? Wie komen in onze stad tekort? Waar zijn sporen van God in onze wijk

zichtbaar? De roeping van de kerk houdt overigens ook een belofte in: een dynamische tegenwoordigheid van God, midden in een tekortschietende werkelijkheid.

Volgens De Roest kan alleen een kerk die de beweging naar binnen maakt, een beweging naar buiten maken. Er is een gezamenlijke, innerlijke concentratie nodig, een 'samen zijn rond het centrum'. Er ontstaat een verbinding van God en elkaar, in een gemeenschappelijk onderhouden van de relatie. Een beweging 'naar buiten' geeft alleen nieuw leven aan kerk en samenleving, wanneer er een 'zich verdiepende toeleiding' plaatsvindt 'naar binnen'. Hij onderscheidt drie dimensies waarin een christelijke spiritualiteit tot uiting komt: (a) viering, (b) gemeenschap en (c) missionair-diaconale activiteiten. In elk van deze drie 'ingangen' is het ontstaan van een kerkplek mogelijk. Via deze ingangen kunnen mensen 'binnentreden': de Geest van God vormt tijdelijke 'behuizingen', 'betekenisvolle plekken', waar mensen zich een tijd thuis kunnen voelen, waar zij ervaren er bij te horen, en waar zij Gods presentie kunnen ervaren. Kerkplekken bestaan niet op zichzelf, maar zijn verbonden met andere kerkplekken. De Roest ziet de kerk als een dynamisch, beweeglijk netwerk van allerlei 'huizen voor de ziel'.

Kerkmensen kunnen alleen geven en doorgeven wat zijzelf ontvangen hebben: geraakt worden door het evangelie, vernemen van God, aangeraakt worden door Christus in hun leven. Als mensen bespeuren dat op een kerkplek oprecht naar God wordt gezocht, zullen ze zich door de verschillende vormen waarin geloofscommunicatie plaatsvindt, kunnen laten aanspreken. Dit is niet alleen van belang voor de kerkgemeenschap: ook voor de samenleving is het essentieel dat 'de ziel van mensen bewaard blijft en weer gaat stromen', d.w.z. dat mensen zich steeds weer kunnen laten aanraken.

Kan de kerk in haar geheel missionair zijn? Dan is het nodig om 'van buiten naar binnen te denken'. Dat kan wellicht alleen als de wereld wordt gezien als de ruimte van Gods aanwezigheid. De kernvraag luidt dan: waar zendt God de kerk naar toe? Het gaat om aandachtig waarnemen van mensen, van wat er speelt in buurt, wijk, of levens van mensen met wie kerkmensen zich verbonden weten. Er is openheid nodig voor de kairos, de plekken waar kerkmensen nodig zijn of waar de kerk een plek kan bieden voor zielzorg. Zien we welke verbindingen mogelijk zijn? Hebben we daar mensen en vaardigheden voor?

3.3 Missionaire gemeenschapsvorming; nieuwe initiatieven

Het derde boek dat in deze oriëntatie wordt betrokken is: "Als een kerk opnieuw begint, handboek voor missionaire gemeenschapsvorming". Boekencentrum Zoetermeer, 2008. Auteurs: Gerrit Noort, Stefan Paas, Henk de Roest en Sake Stoppels. Dit zijn bekende Protestantse theologen op het gebied van missiologie en kerkopbouw. Hier volgen een aantal overwegingen en aandachtspunten uit dit boek.

Het boek richt zich op gemeentestichting, ook wel genoemd "kerkplanting". In het Woord vooraf" wordt het volgende overwogen:

“Het gaat velen aan het hart dat het christelijke geloof voor de moderne Nederlander vaak niets meer betekent. Ook is duidelijk dat de bestaande kerken meestal moeilijk in staat zijn om interesse te wekken voor de christelijke traditie en dat nieuwe gelovigen vaak moeite hebben om aansluiting te vinden in lang bestaande gemeenten.” Centraal in dit boek staan tien uitgebreide gevalbeschrijvingen van recente gemeentestichtingen. Ten aanzien van auteur Stoppels wordt over zijn persoonlijke overtuiging en ervaring vermeld dat het heilzaam is voor mensen te kiezen voor een leven in het spoor van Jezus Christus en zich te laten raken en vernieuwen door zijn Geest.

In dit boek gaat het om missionaire initiatieven die leiden tot kerkelijke gemeenschapsvorming. Het volgende citaat wordt aangehaald uit het rapport “Over een andere boeg” over missionair kerk-zijn, van een beraadsgroep van de Raad van Kerken in Nederland: “Revitaliseren van bestaande gemeenten en parochies is een moeizame, tijdrovende en vaak frustrerende aangelegenheid. De ervaring leert dat door kerkplanting vaak andere doelgroepen worden bereikt dan door revitalisering.”

Gewezen wordt op hetgeen de presbyteriaanse kerkplanter Timothy J. Keller meldt over kerkplanting:

- Kerkplanting is een bijbelse opdracht. Hij baseert dit op de zendingsofdracht in Matteus 28:18-20, waar wordt gesproken over ‘dopen’ en ‘discipelen maken’.
- Kerkplanting is enorm effectief in het bereiken van nieuwe groepen mensen. Mensen die vandaag christen worden, kunnen meestal gemakkelijker aarden in een nieuwe kerk dan in een oudere.
- Kerkplanting heeft een positief effect op bestaande kerken in de omgeving. Het stichten van nieuwe gemeenten zorgt voor experimenteerplaatsen, de opkomst van nieuwe leiders en een toevloed van nieuwe christenen.

In het boek wordt aangegeven dat een geloofsgemeenschap geen doel op zich is, maar het ontstaan, het onderhouden en het vernieuwen van een persoonlijke en een gemeenschappelijke verbinding met Jezus Christus bevordert. Van de gemeente te Antiochië (Handelingen 13,14) wordt vermeld dat het haar identiteit was om een gemeenschap van leerlingen te zijn, die mensen tot leerlingen wil maken. En dit wordt als Gods werk door mensen gezien. Hand. 14:27: *Daar aangekomen riepen ze de gemeenten bijeen en brachten verslag uit van alles wat God door hen tot stand had gebracht. Ze vertelden hoe hij voor de heidenen de deur naar het geloof had geopend.* En dit getuigenis bemoedigde ook de bestaande gelovigen.

Wat missionaire motieven betreft, worden uit de brieven van Paulus drie samenhangende missionaire motieven geïdentificeerd:

- Een besef van dankbaarheid, Gal. 2:20: *ikzelf leef niet meer, maar Christus leeft in mij. Mijn leven hier op aarde leef ik in het geloof in de Zoon van God, die mij heeft liefgehad en zich voor mij heeft prijsgegeven.*
- Een besef van verantwoordelijkheid, 1 Kor. 9:16: *Dat ik verkondig is niet iets om me op te laten voorstaan. Ik kan niet anders, en het zou me slecht vergaan als ik het niet zou doen.*

- Een besef van zorg, 1 Kor. 1:18: *De boodschap over het kruis is dwaasheid voor wie verloren gaan, maar voor ons die worden gered is het de kracht van God.*

Bij het laatste punt gaat het om de zorg van Paulus over de heidenen die hij wil oproepen zich van de afgoden om te keren naar het rijk van het leven en de werkelijkheid van God door een ontmoeting met de ene God, Vader van Jezus Christus. Hij voelt zich daarbij aan Jezus Christus verschuldigd het evangelie te verkondigen, vanuit een diepe dankbaarheid door de overweldigende ervaring van de liefde van God door Jezus Christus.

In het boek wordt geconstateerd dat in de westerse kerken het besef opkomt dat gemeentevorming als missionaire kerntaak te lang verwaarloosd is: een kerk die niet inzet op gemeentevorming als missionaire kerntaak verstoelt en versterft. De kerken worden hieraan herinnerd door initiatieven in evangelische kringen en de totstandkoming van multiculturele gemeenten waarin migranten-christenen een missionair elan tentoonspreiden. Wat de evangelische kringen betreft wordt gesproken over een golf van de stichting van honderden evangelische gemeenten in Nederland vanaf eind van de jaren zestig, waarbij een hoogtepunt werd bereikt in de jaren tachtig en negentig van de vorige eeuw.

Overigens was in die golf niet zozeer sprake van toetreding van niet-kerkelijk betrokkenen, maar van overstap van leden uit traditionele kerkgenootschappen. Wel leidde deze golf bij bestaande kerken tot het inzicht dat er nieuwe gemeenten moesten komen die werkelijk aansluiting vonden bij nieuwe groepen mensen. Contextualisatie is hierbij een belangrijk begrip: het laten meewegen van de context waarbinnen men werkt in de vormgeving van het missionaire werk en de opbouw van een nieuwe christelijke gemeenschap.

Er wordt op gewezen dat er in de breedte van de PKN initiatieven worden ontplooid met het oog op kerkplanting, mede met het oog op het dreigende verdwijnen van veel gemeenten in de grote steden. Er is sprake van het opzetten van opleidingstrajecten voor pioniers en het vrijmaken van aanzienlijke budgetten om te kunnen komen tot kerk(her)planting.

In het boek worden tien missionaire initiatieven besproken. Wij zullen hierna wijzen op drie initiatieven: Via Nova te Amsterdam, De Tronk op IJburg te Amsterdam en RijnWaarde in Leidsche Rijn te Utrecht. De projecten in IJburg en Leidsche Rijn zijn gekozen omdat dit, evenals Rokkeveen, nieuwbouwwijken betreft.

Via Nova

In 2002 is gestart met de voorbereidingen. In 2006 was de eerste samenkomst. Het is een kerkplantingsproject vanuit de Christelijke Gereformeerde Kerk Amsterdam. Deze in 2001 noodlijdende gemeente heeft in dat jaar een nieuwe predikant beroepen met een dubbele opdracht: 'herplant' van de bestaande gemeente en daarnaast een nieuwe gemeente stichten. Na grondig onderzoek werd besloten zich te richten op jonge, hoger opgeleide, seculiere Amsterdammers. Dit omdat deze groep meer beeldbepalend was geworden in Amsterdam. Er werd gezocht naar maximale contextualisatie, met de nadruk dat deze doelgroep niet exclusief is bedoeld, ieder is welkom. Het gaat met name om een ijkgroep: in de keuzes die

moeten worden gemaakt is de voortdurende vraag: Hoe komt dit over bij mensen uit deze groep?

De samenkomsten vinden plaats op zondagmiddag 17.00 uur. Dit tijdstip sloot blijkens onderzoek het beste aan bij het levenspatroon van de doelgroep. De bestaande Christelijk Gereformeerde Gemeente heeft de naam Amstelgemeente gekregen. Via Nova en de Amstelgemeente hebben gezamenlijk één kerkenraad, waarin beide gemeenten afgevaardigden hebben. De Amstelgemeente is opnieuw gerevitaliseerd en heeft daarbij weten te profiteren van het pionieren. Van de deelnemers van Via Nova wordt in principe verwacht dat zij een huiskring bezoeken en in tijd en geld bijdragen aan het functioneren van de gemeenschap. Het opstarten vond plaats via een door de Amstelgemeente benoemd projectteam of taskforce van 6 personen. Deze groeide uit tot een startgroep van ongeveer twintig personen. In de opstartfase is bij Via Nova ook de Stichting Present Amsterdam opgericht. Deelnemers van Via Nova worden gestimuleerd vrijwilligerswerk te doen via deze stichting.

Van de initiatiefnemers van het project “Via Nova” in Amsterdam worden de volgende drie leerervaringen beschreven:

- Zorg ervoor niet in een concurrentiepositie te komen met andere kerken uit de stad. Wees bescheiden en nederig. Ga zorgvuldig om met leden van andere kerken die eventueel willen overstappen. Het gaat om het Koninkrijk van God, en niet om het succes van een enkele gemeente.
- Beginnen met samenkomsten is lang niet altijd de aangewezen weg bij het stichten van een nieuwe gemeente. Via Nova heeft meer dan een jaar geïnvesteerd in het leggen van contacten en het bouwen van een netwerk, voordat de eerste activiteit werd gestart.
- Zeer belangrijk was contextualisatie. Men heeft een zo nauwkeurig mogelijk profiel opgesteld van de mensen die men wilde bereiken. Inhoudelijk en qua vormgeving heeft men zo dicht mogelijk bij deze groep willen uitkomen, zonder het contact met de eigen traditie te verliezen.

De Tronk

Het project De Tronk te IJburg (kerk zijn in de VINEX/1) bestaat sinds 2004 en gaat uit van de Protestantse Kerk Amsterdam. De focus ligt op de wijkbewoners van de nieuwbouwwijk IJburg te Amsterdam. De identiteit van de kerk is te typeren als ruimte en openheid. Er is niet een dogmatisch geformuleerd centraal belijden. Het godsbeeld is diffuus. Er wordt ook ruimte geboden aan spirituele activiteiten die geen relatie hebben met het christelijk geloof. Volgens een onderzoek van de VU in 2008 is de identiteit te diffuus. Er is sprake van een tweesporenbeleid – een specifiek christelijk aanbod naast meer algemene zingeving. Hiermee is volgens het onderzoeksrapport niets mis, maar de verhouding tussen de twee is niet helder.

Met Pinksteren 2004 opende de Tronk, gevestigd in een woonhuis, zijn deuren met een variëteit aan activiteiten: kinderactiviteiten, zang- en schilderworkshops en meditatie en gebed. Zo'n kleine vijftig belangstellenden komen erop af. De opening vraagt zoveel tijd en energie van de medewerkers dat het daarna even stil wordt. Maandelijks is er een viering op zondagochtend die gemiddeld door zo'n 25 mensen wordt bezocht. Er zijn een aantal incidentele succesvolle kinderactiviteiten.

Belangstelling is er voor het project 'eten met de burens', waarbij mensen straat- of wijkgewijs worden uitgenodigd om te komen eten in de Tronk.

Het ontbreken van vrijwilligers is een zorgpunt. Hierdoor komen te veel lasten terecht bij de projectleiders. De Tronk heeft te kampen met een veelvuldige wisseling in leiderschap. Uiteindelijk wordt in 2008 door de Algemene Kerkenraad van Amsterdam gekozen voor 'een christelijke kerk die zich bevindt op IJburg met een heldere identiteit die zich richt op activiteiten met een christelijk karakter met als doel te komen tot gemeenschapsvorming'. Deze keuze is gemaakt op basis van het VU-rapport waarin 4 scenario's zijn geschetst. Als een les uit dit project wordt genoemd dat er wellicht te gehaast is gepioneerd. De nadruk lag op kerkopbouw, en niet op geloofsopbouw. Dit had samen moeten gaan. Bij geloofsopbouw is de persoonlijke ontmoeting cruciaal. Een betrokkene meldt "Mensen die met mensen in gesprek raken en een relatie aangaan, mee gaan doen. Zo groeit geloven, zo groeit de kerk. Zo is de kerk ooit begonnen."

RijnWaarde

Ook het project RijnWaarde (kerk-zijn in de VINEX/2) ontstond in een nieuwe wijk en was gericht op de wijkbewoners van Leidsche Rijn te Utrecht. Het project is gestart in 2000 en gaat uit van de Christelijke Gereformeerde Kerken, de Nederlands Gereformeerde Kerken en de Gereformeerde Kerken vrijgemaakt. Bij de aanvang staat in eerste instantie gemeenschapsvorming voorop, gemeentevorming was een optie. Medio 2000 startte de eerste activiteit, een koffieochtend. In het najaar van 2001 komt er professionele ondersteuning, een echtpaar gaat het werk leiden. Ze starten met bijbelclubs voor kinderen. Later worden Alpha-cursussen gegeven. Vanaf voorjaar 2005 zijn er wekelijkse samenkomsten op zondagochtend, die begin 2008 door zo'n 120 personen werden bezocht. Zo'n 15% van de betrokkenen is kerktoetreder.

Op de website wordt de volgende identiteit onder woorden gebracht:

"Wij zien het zowel als opdracht als een uitdaging om eigentijds te zijn. Niet om modieus te zijn, maar om de boodschap van het Evangelie maximaal recht te doen. Het Evangelie zoals dat te lezen is in de Bijbel richt zich tot de mens van vandaag. Wat boodschap betreft willen we geen water bij de wijn doen, we volgen daarin de bijbel. Wel willen we op andere manieren proberen eigentijds te zijn."

Als lessen uit het project worden genoemd:

- Het belang om context en doelgroep goed te onderzoeken. Niet alleen statistisch speurwerk, maar ook aandacht voor lokale krantjes, bezoeken van wijkbureau's, contacten leggen met schoolleiding en eventueel zorginstellingen en cultureel werkers.
- Het belang van het opbouwen van persoonlijke relaties. Dit vraagt om de juiste gaven en een behoorlijke tijdsinvestering.
- Van belang was dat de participerende kerken ruimte boden om te experimenteren.

Na de beschrijving van de tien projecten, worden de verschillende duidingen binnen de christelijke traditie besproken omtrent de persoon en het werk van Jezus Christus. De auteurs komen tot drie posities:

1. Heil exclusief in Christus

De weg van heil loopt enkel via Jezus Christus. Alleen in Hem vindt een mens vervulling van zijn bestaan, zowel hier in dit tijdelijke leven als in het leven aan de andere zijde van de lichamelijke dood. Jezus Christus heeft de kloof tussen de gevallen schepping en verlossing overbrugd. Zonder Christus zijn mensen verloren en dat is tot op de dag van vandaag het basismotief voor missionair handelen.

2. Heil inclusief in Christus

Christus' sterven en opstaan zijn een cruciaal moment in de wereldgeschiedenis en niet alleen voor christenen. Want in Christus heeft God de hele wereld met Zich verzoend. Christus' dood en opstanding hebben een universele betekenis, dus ook voor hen die zich dat niet realiseren.

Bekeringsarbeid die gemotiveerd wordt vanuit de eeuwige verlorenheid van mensen die Christus niet kennen, is in deze positie dus niet nodig en zelfs verwerpelijk omdat ze te gering denkt van Gods heilswerk. Het accent ligt sterk op een kerk die zonder verborgen agenda (van bijvoorbeeld 'zieltjes winnen') dienstbaar aanwezig is in de samenleving. Belangrijk is de bijdrage van kerk en geloof aan de kwaliteit van leven hier en nu.

3. Heil als immanente bevrijding

Dit wordt beschouwd als een radicale secularisering van het heil exclusief in Christus. Woorden als 'bevrijding' en 'emancipatie' hebben de voorkeur boven 'heil'. De christelijke traditie is een van de tradities die voeding geeft aan humaniteit. Het accent ligt sterk op het leven en optreden van Jezus.

Overwogen wordt dat deze drie posities tot op zekere hoogte vloeiend zijn. Waterdichte schotten ontbreken. Verder wordt overwogen dat met name de eerste positie, heil exclusief in Christus, de basis bleek te vormen voor de gemeentestichtingsprojecten. Vaak wordt deze positie niet zwart-wit gecommuniceerd, maar het besef van het verloren zijn van mensen zonder Christus, vormt vaak een belangrijke motiverende factor om niet-gelovigen uit te nodigen zelf voor Jezus Christus te kiezen.

In het boek wordt verder naar voren gebracht dat bij missionaire communicatie de oriëntatie ligt op de persoon Jezus Christus. Of anderen al dan niet door Jezus Christus worden geraakt, valt niet af te dwingen. Missionaire inzet hoeft niet meer te zijn dan het scheppen van kaders waarbinnen het kan gebeuren dat mensen geraakt worden door het evangelie van Jezus Christus. Het gaat dus niet om een programma, niet over ons gelijk, niet over de kerk en ook niet over een ethische of morele suprematie van christenen. De concentratie op een Persoon maakt het christen zijn tot een vooral relationeel gebeuren. Het gaat primair om "een existentiële verbinding" met Jezus Christus" waarin men zelf groeit en ontwikkelt en waartoe men in alle bescheidenheid anderen mag uitnodigen.

De communicatie met de omgeving wordt van groot belang geacht. Dit behelst ook een kritische blik op onszelf. In de communicatie met de context moet men daarom de eigen kerkvisie, maar ook de eigen inhoud en vorm van geloofscommunicatie tegen het licht durven houden. In zekere zin moet in elke nieuwe context de kerk opnieuw worden uitgevonden. Vanzelfsprekendheden moeten worden vermeden.

In het boek wordt de hoop uitgesproken dat de toekomst van de kerk in Nederland de vorm heeft van een 'gemengde economie': een vruchtbare samenwerking tussen

oudere gemeenten die zich herbronnen en nieuwe gemeenten die worden gesticht vanuit een missionaire motivatie. Overwogen wordt dat in een gevestigde gemeente, waar bepaalde patronen en gewoonten zich hebben vastgezet, meestal niet zoveel ruimte is voor experimenten. In nieuwe gemeenten kan dan worden geëxperimenteerd met nieuwe vormen en creatieve ideeën. In bestaande gemeenten kunnen de in jaren gevormde wijsheid en liturgieën worden bewaard. En die twee vormen kunnen elkaar wederzijds voeden. In een gezamenlijk leerproces kan vervolgens worden ontdekt hoe de christelijke traditie kan worden voortgezet.

3.4 Kernpunten uit de drie geraadpleegde boeken

De drie beschreven boeken handelen over de veranderde positie van de kerken in de huidige maatschappelijke situatie, en de wijze waarop de kerken hierop kunnen antwoorden. Ondanks de verschillen in benadering, komen de drie boeken tot vergelijkbare conclusies en aanbevelingen. Wij achten het daarom nuttig om een aantal belangrijke punten die ook voor onze lokale situatie relevant kunnen zijn, samen te vatten.

a. De positie van kerk en geloof in de huidige samenleving

- In de huidige tijd is de rol van de kerk in de samenleving sterk verminderd; de kerk en het kerkelijk leven zijn daardoor steeds meer op zichzelf en de instandhouding van de eigen gemeente gericht. Er dreigt het gevaar dat de kerk meer een sociale gemeenschap voor haar eigen leden, dan een geloofsgemeenschap wordt. De zichtbaarheid en de presentie van de kerk in de samenleving zijn niet groot. Velen hebben er moeite mee, om op ongedwongen wijze in openheid over het eigen geloof te communiceren. Veel hiervan herkennen we ook in onze eigen wijkgemeente.
- De huidige mens wil zich in toenemende mate niet meer levenslang verbinden aan vanouds bestaande vaak veelomvattende verbanden, zoals politieke partijen, vakbonden en verenigingen, en dat geldt ook voor de kerken. Mensen binden zich steeds meer aan 'lichte', vaak tijdelijke verbanden. Dit is ook in onze wijk te merken. Het zijn in belangrijke mate de ouderen die nog actief bij de kerk betrokken zijn. De grote categorie van volwassenen van 20 tot 50 jaar participeert in beperkte tot zeer beperkte mate, en hetzelfde geldt helaas ook voor de jongeren.
- Door de individualisering kunnen velen gedesoriënteerd raken, omdat zij niet in staat zijn hun leven in te richten zonder de steun van traditionele verbanden en waarden; de huidige samenleving geeft veel mensen het gevoel overbodig en vervangbaar te zijn. Daardoor ontstaat een verontrustende mate van geestelijke ongeborgenheid. Velen gaan dan ook op zoek naar houvast, en dan kan er weer een verlangen ontstaan naar plekken waar trouw, geborgenheid, hoop en liefde mogelijk is. Hier ligt een taak voor de gemeente.

b. Wat wordt er in de huidige situatie van de kerk verwacht?

- In de eerste plaats is de kerk een geloofsgemeenschap; hier wordt gezocht naar wie God en Christus zijn, en waar het in het evangelie om gaat. Hier wordt de gemeenschap toegerust voor haar taak in de samenleving.
- In de tweede plaats heeft de kerk een taak in de wereld. Gedacht kan worden aan het uitdragen van waarden en normen in de samenleving, om hulp bij scharnierpunten van het leven, zoals geboorte, huwelijk, overlijden, en om aandacht

voor mensen in bijzondere en moeilijke situaties.

- Omdat de kerk niet 'van ons' en niet 'voor zichzelf' is, maar dat zij *van* een Ander en *voor* de wereld is, heeft zij vanwege haar roeping een verantwoordelijkheid en zal zij missionaire arbeid niet mogen veronachtzamen.

c. Aan welk soort missionaire activiteiten kunnen we daarbij denken?

(1) Naar binnen toe (gericht op de geloofsgemeenschap):

- Allereerst gaat het om het bevorderen, onderhouden en vernieuwen van een persoonlijke en een gemeenschappelijke verbinding met Christus. De kerk zou een plek moeten zijn om de ziel te bewaren, d.w.z. dat mensen het vermogen behouden/ontwikkelen om door de A/ander geraakt te worden. Hierbij is van belang welke vormen en inhoud van geloofscommunicatie als levensrelevant worden ervaren. Het leren om met elkaar open over je geloof en de relatie met God te communiceren is essentieel voor de communicatie met buitenstaanders. Kerkmensen kunnen alleen geven en doorgeven wat zijzelf ontvangen hebben: geraakt worden door het evangelie, vernemen van God, aangeraakt worden door Christus in hun leven.

(2) Naar buiten toe (gericht op de samenleving):

- Het is belangrijk dat de gemeente een alertheid ontwikkelt voor datgene dat op een bepaald moment betekenisvol is, zoals een sociaal probleem, om vervolgens de verbeelding een kans te geven en een initiatief te nemen. (Op dit moment zijn er in onze gemeente al vele initiatieven, al worden ze niet alle expliciet als 'missionair' geduid; het zou de moeite waard zijn om al deze bestaande activiteiten te inventariseren, en hun groeipotentie te overwegen).
- In de drie boeken wordt nadrukkelijk gewezen op het belang van het zoeken naar mogelijkheden van het vinden of bieden van nieuwe 'kerkplekken'. Daar kunnen mensen (randkerkelijken, buitenkerkelijken) geopend worden voor God en elkaar, om zo voorwaarden te creëren voor geborgenheid, nieuw levensperspectief, troost en uitdaging, solidaire gemeenschap en Godservaring. Zo kan ingeval van geestelijke ongeborgenheid houvast worden gegeven.
- Kerkplekken kunnen ontstaan na bijv. contact met kerken in de omgeving, wijkinstanties, kunstenaarscollectieven, scholen etc., en kunnen daardoor verschillende vormen hebben. Voorbeelden zijn: sociale en culturele activiteiten die voor een belangrijk deel op niet-kerkleden zijn gericht, een ontmoetingsplek voor alle mensen uit de buurt, en kerkelijke diensten aan niet-kerkelijk betrokkenen (bijv. bij huwelijk, overlijden).
- Buitenstaanders kunnen 'binnentreden' via elk van de drie 'dimensies' waarin een christelijke spiritualiteit tot uitdrukking komt: (a) viering, (b) gemeenschap en (c) missionair-diaconale activiteiten. In elk van deze ingangen is het ontstaan van een kerkplek mogelijk.
- Een meer specifieke wijze waarop kerkplekken kunnen ontstaan is 'kerkplanting'. Dit zijn missionaire initiatieven die gericht zijn op kerkelijke gemeenschapsvorming. Door kerkplanting worden vaak andere doelgroepen bereikt dan door initiatieven binnen bestaande gemeenten; bovendien is revitalisering van bestaande gemeenten een moeizaam, tijdrovend en tot frustraties leidend proces. Kerkplanting hoeft daarom geen bedreiging te zijn voor bestaande gemeenten; integendeel zelfs.

d. Waarop moet je vooral bedacht zijn?

Alle drie boeken bevatten voor de missionaire praktijk talloze handreikingen en waarschuwingen. Hieronder volgen er enkele.

- Missionaire activiteiten zijn niet gericht op 'zieltjes winnen'.
- Om de belangstelling van nieuwe mensen te wekken is het niet verstandig om aan te sturen op blijvende binding aan een bepaalde gemeenschap. De jongere generaties willen (kunnen) zich nu immers nauwelijks meer binden aan vaste verbanden. Laat de Geest zijn werk doen.
- Bij missionaire communicatie ligt de oriëntatie op de persoon van Jezus Christus. Of anderen al dan niet door Christus worden geraakt, valt niet af te dwingen. Missionaire inzet hoeft niet meer te zijn dan het scheppen van kaders waarbinnen het kan gebeuren dat mensen geraakt worden door het evangelie.
- Jaag geen ideaalbeelden na, zoals grootschalige veranderingen in de bestaande gemeente. Ga bij veranderingen niet uit van het vooraf vastleggen van helder omliggende doelen en methoden.
- Door in te gaan op vragen, en te luisteren naar verlangens in de buurt, kunnen betekenisvolle kerkplekken ontstaan.
- Kerkopbouw moet samengaan met geloofsopbouw. Van belang is dat er eerst gemeenschapsvorming van gelovigen is, dan is er een basis voor verdere groei.
- Laat bij het vormgeven aan het missionaire werk altijd de context waarbinnen wordt gewerkt goed meewegen ('contextualisatie'). Onderzoek de nieuwe doelgroep en haar context goed, d.m.v. het volgen van lokaal nieuws, en door gesprekken bij wijkbureaus, scholen, zorginstellingen, cultureelwerkers, wijkagent e.d.
- Het opbouwen en onderhouden van persoonlijke relaties is essentieel.
- Wees in de contacten naar buiten altijd open en helder over je eigen (geloofs-) identiteit, en die van de gemeente. Over deze identiteit, en de inhoud en de wijze van geloofscommunicatie, moet dus duidelijkheid bestaan.

Hoofdstuk 4 Ideeën voor de Regenboog

4.1 Inleiding

Bij de navolgende paragrafen worden de aanbevelingen van het missionair beraad als uitgangspunt genomen. Ze worden puntsgewijs besproken in combinatie met het daarmee corresponderende model van de PKN uit de map met de 30 modellen. Hierbij zal de samenvatting van het betreffende model worden weergegeven. Bij een aanbeveling kunnen meerdere modellen passen. Verder worden een aantal andere ideeën vermeld die met name voortvloeien uit de boven besproken literatuur. De ideeën kunnen worden besproken in een taakgroep missionair en eventueel worden uitgewerkt. Bij die bespreking kan worden geïnventariseerd welke ideeën al praktijk zijn in de Regenboog.

4.2 Mixed economy

Aanbeveling 1 (Vieringen) van het missionair beraad luidt:

Wij adviseren om de eredienst anders vorm te gaan geven, waarbij een balans wordt gezocht tussen de bestaande liturgie en alternatieve vormen. Er zouden verschillende liturgische vormen kunnen worden gebruikt. Wellicht kunnen meer personen bij de voorbereiding van de erediensten worden betrokken.

Bij deze aanbeveling kan worden gedacht aan **Model 10. De vierende gemeente met mixed economy; met variatie verschillende groepen aanspreken**

In veel gemeenten zijn er verschillende wensen over de invulling van de eredienst op zondag. Vaak leidt dit tot een grijs gemiddelde waar niemand zich aan stoort, maar waar ook niemand door wordt geraakt. De kerkgang loopt hierdoor terug. Er zijn gemeentes die kiezen voor een tweesporenbeleid, de zogenaamde 'mixed economy'. Er worden dan twee erediensten georganiseerd. Een dienst zoals volgens de vertrouwde vorm en een dienst die toegankelijk is voor gasten en nieuwkomers. Bij de tweede dienst kan ook worden gedacht aan een gespreksdienst, een avondgebed of een Taizéviering.

4.3 Gebouw

Aanbeveling 2 (gebouw) luidt:

Wij adviseren het kerkgebouw een meer open karakter te geven waarbij binnen en buiten in elkaar overvloeien.

Bij deze aanbeveling kan worden gedacht aan **Model 24. De gemeente met het kerkgebouw als missionair vertrekpunt; benut de mogelijkheden van uw gebouw**

Het gebouw kan ook een missionaire mogelijkheid zijn. Het is herkenbaar, een vast punt in de wijk. Bekeken kan worden welke mogelijkheden het gebouw heeft en hoe dit zo goed mogelijk kan worden gebruikt. Het gebouw kan worden verhuurd aan verenigingen en organisaties. Zo kan het een wijkcentrum voor bedrijvigheid worden. Ten opzichte van al die gebruikers kan gastvrijheid worden betracht en een open sfeer worden gecreëerd. En er wordt ook wat verdiend dat gebruikt kan worden voor andere activiteiten. Ook kan worden gedacht aan een inloophuis en sociale activiteiten. Als er toch een gebouw is, hoeft het niet op weekdagen leeg te staan maar kan het effectief worden gebruikt.

4.4 Verbinding met elkaar

Aanbeveling 3 (verbinding met elkaar) luidt:

Wij adviseren het stimuleren van geloofsgesprekken binnen onze gemeente. Hieruit zou gezamenlijk gebed, onderlinge bemoediging en pastoraat voort kunnen vloeien.

Bij deze aanbeveling kan worden gedacht aan:

Model 2. De bezielende gemeente; verdieping straalt uit

Een gemeente die missionair wil zijn, uitstraling wil hebben, moet bij zichzelf beginnen. Er is een generatie groot geworden die niet echt geleerd heeft op een persoonlijke manier over geloof te praten. Wie zijn we? Wat hebben we te bieden? Hoe verwoorden we dat? De kleine kring die vertrouwd en veilig is, biedt uitstekende kansen om je geloof te verdiepen in persoonlijke ontmoetingen. Het gaat dan niet alleen om studie, maar ook om de persoonlijke verwerking. Aan de orde komt dan welke plaats je geloof inneemt in het dagelijks leven. Van daaruit kan het uitstralen naar je omgeving. Toepassing van dit model kan plaatsvinden in bijvoorbeeld een oriëntatiecursus christelijk geloof en de 'gemeentegroei-groepen' van het Evangelisch werkverband: kleine kringen die willen groeien in geloof, gemeenschap en gastvrijheid.

Model 3. De gemeente aan de Bron; 'het gaat om de ontmoeting van hart tot hart'

Centraal bij dit model staat: aan de slag gaan vanuit bezinning op de Bron. Marius Noorloos omschrijft de gemeente in zijn boek "Leven uit de Bron" als een gemeenschap die wordt gekenmerkt door:

- Hart voor de Heer
- Hart voor elkaar als zijn leerlingen
- Hart voor zijn werk voor de wereld.

Het laatste onderdeel duidt dan op het verkondigen van het evangelie en Gods koninkrijk aan de wereld. Een zogenaamde CBA methode wordt voorgesteld: Communicatie (C): in kleine groepen de kleine c van onderlinge ontmoeting en de grote C van de ontmoeting met God met elkaar te verbinden. Bijvoorbeeld via de methodiek van Lectio Divina

Bezinning (B): Vanuit deze communicatie start de bezinning. Bijvoorbeeld: wat betekenen we voor onze omgeving?

Activiteiten (A): bouwstenen voor geloofs- en gemeenteopbouw bedenken en kiezen.

4.5 Verbinding met de samenleving

Aanbeveling 4 (verbinding met samenleving) luidt:

Wij adviseren te stimuleren dat buitenkerkelijken in de Regenboog terecht kunnen voor een pastoraal gesprek of een gesprek over zingeving. We kunnen binnen de gemeente aandacht besteden aan gespreksvaardigheden.

Bij deze aanbeveling kan worden gedacht aan:

Model 1. De gastvrije gemeente; de kerk als herberg

In hoeverre is uw gemeente gastvrij? Zijn gasten welkom? Gastvrijheid zoekt een balans tussen vrijlaten en omarmen. De gast krijgt ruimte, maar wordt niet aan zijn lot overgelaten. Hij wordt uitnodigend tegemoet getreden, maar niet opdringerig.

Worden gasten welkom geheten? Welke mogelijkheden zijn er voor gasten in uw gemeente om kennis te maken? (avonden voor nieuw ingekomenen, oriëntatieavonden voor gasten). U kunt op zoek gaan naar waar mogelijke gasten zijn! Wat zijn dat voor mensen? Hoe kunt u iets voor hen betekenen? Denk hierbij niet alleen aan de zondagse eredienst. En hoe bereikt u mogelijke gasten?

Model 8. De gemeente met een geloofscursus; cursussen trekken ook mensen van buiten

De Alphacursus is zeer bekend. Ook bestaat de cursus '7+1 – Ontmoetingen met God'. Begonnen kan worden met het organiseren van een cursus voor de gemeenteleden. Dit ter verdieping en verfrissing van de eigen geloofsbeleving. Vervolgens kunnen gemeenteleden worden gestimuleerd vrienden, burens of bekenden uit te nodigen. Een cursusavond kan worden voorafgegaan door een gezamenlijke maaltijd.

Model 11. De pastorale gemeente; pastoraat: ook voor mensen buiten de kerk

Pastoraat wordt vaak gezien als 'binnenkerkelijk'. Klopt dat eigenlijk wel? Volgens het Dienstboek is pastorale zorg gericht 'op alle mensen die de Heer op onze weg brengt'. Pastoraat is verder een opdracht voor de gehele gemeente en moet niet te beperkt worden gedefinieerd. Van belang zijn zaken als 'niet in de verdediging schieten' als buitenstaanders hun moeizame ervaringen met kerk en geloof naar voren brengen. Van belang is dat hiervoor trainingen worden georganiseerd. Het gaat om een pastorale attentie van gemeenteleden bij hun dagelijkse contacten en relaties.

4.6 Dienst aan de samenleving

Aanbeveling 5 (dienst aan de samenleving) luidt:

Wij adviseren om sociale en diaconale diensten aan de samenleving aan te bieden. Bijvoorbeeld ondersteuning bij sociale en juridische vraagstukken, activiteiten op het gebied van gezondheidszorg en het bieden van kinderopvang en naschoolse opvang.

Bij deze aanbeveling kan worden gedacht aan:

Model 6. De dienende gemeente; kerk met betekenis voor de samenleving

In de dienst aan de ander kan de kerk van grote betekenis zijn voor haar omgeving. Uit onderzoek in Rotterdam bleek dat de vrijwilligersdiensten vanuit de kerk aan de samenleving, de gemeente zo'n 130 miljoen bespaart. De dienende gemeente gaat samen met mensen en organisaties de ander met vragen en noden bijstaan.

Voorbeelden zijn: groepen gemeenteleden zich met enige regelmaat inzetten voor een eenmalig project van de stichting Present, kinderopvang, huiswerkbegeleiding, helpen bij het invullen van formulieren en een juridisch spreekuur.

4.7 een pioniersplek?

Naar aanleiding van het hiervoor besproken boek "Als een kerk opnieuw begint, handboek voor missionaire gemeenschapsvorming" en het beleid van de PKN om het vormen van pioniersplekken te stimuleren, wil de voorbereidingsgroep ook het vormen van een pioniersplek naast de Regenboog in overweging brengen. Een pioniersplek heeft bepaalde voordelen zoals de ruimte om te experimenteren met

nieuwe vormen en rituelen en de mogelijkheid zich te richten op nieuwe doelgroepen. Een ander voordeel is dat de bestaande gemeente niet hoeft te worden “belast” met aanpassingen. De pioniersplek zou onder de leiding en verantwoordelijkheid van de Regenboog kunnen functioneren.

Model 26. De gemeente met een pioniersplek; goed voorbereiden en iets nieuws beginnen

Een kerk planten, ergens opnieuw beginnen. Een Protestantse pioniersplek kan alleen starten in samenwerking met de bestaande kerkenraad. Misschien kan een nieuwe wijkgemeente ontstaan, misschien een plek van ontmoeting die langzaam uitgroeit tot een gemeente. Gedacht kan worden aan een ‘emerging church’. Vaak begint dit met mensen die in een huiskamer bijeenkomen. Hierbij is alle ruimte om te experimenteren en nieuwe vormen en rituelen te gebruiken. De bezoekers van dergelijke bijeenkomsten hechten aan vrijheid en zitten niet te wachten op inkadering in een bestaande kerkgenootschap. Dergelijke initiatieven kunnen overigens door bestaande gemeenten als bedreigend en concurrerend worden gezien.

Pioniersplekken in Beleidsplan PKN

Blijkens het beleidsplan 2013-2016, genaamd “Met hart en ziel”, voor de Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk in Nederland is een belangrijk beleidsthema voor 2013-2016 het stimuleren van nieuwe vormen van kerk zijn. Speerpunt daarbij is het vormen van 100 pioniersplekken. Hierna zijn twee gedeeltes uit dit beleidsplan geciteerd:

Nieuwe vormen van Kerk zijn

“Veel gemeenten zijn op zoek naar nieuwe vormen van kerk- en gemeentezijn. De achtergronden daarvoor zijn verschillend: door afname van middelen en mensen lukt het soms niet meer om de gemeente te laten functioneren zoals men dat van oudsher gewend is. Andere gemeenten zoeken nieuwe vormen waarbij hun leden zich zelf beter thuis voelen of waarmee ze ook makkelijk ‘nieuwkomers’ of leden van andere kerken kunnen betrekken. Voor deze en andere situaties wil de Dienstenorganisatie in de beleidsperiode een stimulans bieden. Speerpunt daarbij is de vorming van 100 pioniersplekken: kleine of grote initiatieven voor nieuwe vormen van christelijke gemeenschap. Doel is dat dit ‘pionieren’ een uitstraling krijgt naar alle gemeenten van de kerk.”

100 Pioniersplekken

“De grootste financiële investering die wij zullen doen is het tot stand helpen brengen van 100 pioniersplekken. Wij moedigen initiatiefnemers van nieuwe vormen van kerk zijn aan met ons in gesprek te gaan en zich met ons te verbinden. We zullen daartoe actief coalities smeden met plaatselijke gemeenten en predikanten/kerkelijk werkers, maar ook met creatieve plannenmakers binnen classicale en landelijke kerkverbanden. Wie een vernieuwend (missionair) project voor ogen heeft of pionieren wil en in verbinding staat met de Protestantse Kerk, is welkom om samen op zoek te gaan naar verdere uitwerking en ontwikkeling. De honderd projecten zijn in zichzelf vernieuwend, maar zijn óók de aanjagers van meer vernieuwing richting bestaande plaatselijke gemeenten.”

4.8 Onderzoek in de wijk

Uit de besproken literatuur kan worden afgeleid hoe belangrijk onderzoek in de wijk is bij missionaire activiteiten. Het verdient aanbeveling ons als wijkgemeente vraaggericht op stellen en te onderzoeken wat er leeft in de wijk en wat de gemeente zou kunnen betekenen. Overigens zonder afbreuk te doen aan de boodschap van de kerk. Als we als gemeente nadenken over nieuwe accenten omtrent missionair gemeente-zijn ligt het in de rede eerst buurtonderzoek te doen. Dit sluit aan bij:

Model 5. De gemeente vanuit buurtonderzoek; eerst luisteren, dan aanbieden

Alle pionierende kerken beginnen bij de context, en doen vaak gedegen onderzoek. Men gaat zich ingrijpend verdiepen in de buurt en wijk. Gesprekken met huisartsen, maatschappelijk werkers, onderwijzers en politie kunnen een hulp zijn. Ook kunnen mensen worden geïnterviewd die in de wijk wonen. Hiervoor bestaan vragenlijsten. Op grond van het onderzoek en de gesprekken worden activiteiten georganiseerd waarvoor buurtgenoten en wijkbewoners worden uitgenodigd.

Overigens heeft in het seizoen 2008/2009 al onderzoek in onze wijkgemeente plaatsgevonden, in het kader van het landelijke bezoekproject "Kijk op de wijk". Vele bezoeken hebben toen in onze wijk plaatsgevonden en daarbij zijn antwoordlijsten opgesteld. Volgens een artikel in het Ouderlingenblad in die periode over "Kijk op de wijk" was een doel "als geloofsgemeenschap te weten te komen wat er leeft onder al die mensen die deel uitmaken van die geloofsgemeenschap, actief of passief." Volgens de schrijver van dat artikel kan het niet anders, of er zullen uit zo'n onderzoek bepaalde conclusies en aanbevelingen boven komen drijven "waar we als geloofsgemeenschap wat mee zullen gaan doen."

4.9 Hart voor communicatie

Model 4. De gemeente met hart voor communicatie; woorden van deze tijd, media van deze tijd

Er gaat vaak veel mis in communicatie tussen mensen en groepen. In de kerk wordt veel tale Kanaans gesproken, woorden die buitenstaanders niet begrijpen. Op deze wijze kunnen mensen afhaken. Het is belangrijk dat de boodschap van het evangelie en Gods koninkrijk in taal en vormen geschiedt die ook voor buitenkerkelijken zijn te begrijpen. Daarbij dient de houding er een van gastvrijheid en acceptatie te zijn. Verder is van groot belang te luisteren naar de ander. Communicatie en PR is in iedere gemeente belangrijk. De kerk moet dan wel begrijpelijke taal gebruiken. Per doelgroep kan worden beoordeeld welke communicatiemiddelen geschikt zijn, bijvoorbeeld Facebook voor jongeren.

4.10 Wij denken aan u

Bij missionaire arbeid kan ook worden gedacht aan het in contact treden en in gesprek gaan met zogenaamde randkerkelijken. Geredeneerd zou kunnen worden dat dit meer een pastorale dan een missionaire activiteit is. Het gaat echter om mensen die buiten de kerk zijn geraakt. Het ligt in de rede dat een gemeente zich voor hen verantwoordelijk blijft voelen. De gemeente kan met hen in contact treden en in gesprek gaan. Zijn er dingen gebeurd die iemand heeft doen besluiten geen deel meer te nemen? Zijn er geloofsvragen? Met een open houding kan het gesprek worden geopend. Dit werk vraagt veel inzet en geduld. Zorgvuldigheid is nodig bij de

benadering. Leden die dit werk oppakken zullen zich moeten oefenen in gespreksvaardigheden.

4.11 Waar het hart vol van is

Uit het boek Handelingen kunnen we afleiden dat missionaire arbeid het gevolg is van een levend geloof, geïnspireerd door de Heilige Geest. Het boek Handelingen der Apostelen wordt ook wel genoemd Handelingen van de Heilige Geest. Het Woord werd verkondigd van Jeruzalem naar Rome. Hierbij is het niet gestopt. De Heilige Geest heeft alle eeuwen gelovigen geïnspireerd het evangelie te verkondigen. Zo is het geloof ook tot ons gekomen. Zonder deze inspiratie van onze voorvaders in geloof hadden wij Jezus Christus niet leren kennen.

Bedacht moet worden dat het christelijk geloof een levend geloof is vanuit een persoonlijke relatie met God. De kerk is een gemeenschap van gelovigen. Structuur en organisatie zijn nodig, maar geen doel op zich. Centraal staat de geloofsbeleving die met elkaar wordt gevierd en van daaruit de vervulling van de taken waartoe de gemeente is geroepen. Zonder een levend geloof worden de taken verplichtingen en de kerk een instituut dat in stand moet worden gehouden.

Het voorgaande betekent niet dat wij een permanente vorm van extase voorstaan. Maar wel een diepe overtuiging dat het evangelie van Jezus Christus waard is om te delen en de basis vormt voor diepe vreugde.